Gyvenvietę galima būtų skirti keliems laikotarpiams: žalvario amžiaus pradžiai ir laikotarpiui po Kr.

Algimantas Merkevičius

Research on archeological objects in Turlojiškė in 1996–1997

In 1996–1997 VU researched archeological objects in the village of Turlojiškės that is situated along the river Kirsna (Marijampolė district). The examination covered 7 sites with a total area of 208,5 m². The team unearthed remains of two disturbed burials, one of which dates to 1892 B.C. Also, there were observed structural remains of ancient settlements, flint and stone artifacts, animal, bird and fish bones, nuts, pottery. The findings are ascribed to early Brass Age. Near the river Kirsna there was noted an ancient settlement together with pottery with a plain surface, flint artifacts and fragments of slag. The settlement is dated to early Bronze–early Iron Age.

Tomas Ostrauskas

Kabelių 2-oji senovės gyvenvietė

Kabelių 2-oji senovės gyvenvietė (Varėnos raj., Marcinkonių s-ja, Ašašninkų k.) yra apie 400 m į R nuo Ašašninkų kaimo, buvusio ežero, dabar durpyno, P krante. Gyvenvietė buvo aptikta 1990 m. Paviršiuje titnago radinių buvo aptinkama maždaug 300x200 m dydžio plote, apimančiame kelias kalveles buvusio ežero pakrantėje ir durpyno pakraštį. 1994 m. buvo atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai. Buvo ištirtos 3 žvalgomosios perkasos ir 8 šurfai, bendras 20 m² dydžio plotas. Jie parodė, kad gyvenvietės kultūrinis sluoksnis yra išlikęs ir smėlėtame krante, ir durpyno pakraštyje (žr. *ATL 1994 ir 1995 metais,* V., 1996, p. 323–324). Kadangi radiniai durpyno pakraštyje žiedadulkių analize buvo datuoti mezolitu, 1996 m., norint patikslinti jų pobūdį, tyrinėjimai pratęsti. 1996 m. buvo ištirtas 60 m² dydžio plotas: 40 m² durpyno pakraštyje ir 20 m² ežero terasos pakraštyje. Plotas durpyno pakraštyje buvo tiriamas 1 m pločio perkasomis,

statmenomis ežero krantui, visus radinius fiksuojant 3 koordinatėmis, kas 1 m braižant perkasos pjūvius. Radiniai iš perkasų terasos pakraštyje buvo fiksuojami 2 koordinatėmis, pasižymint sluoksnio dalį, kur jie rasti. Titnago nuoskalos buvo renkamos atskirai kiekvienam kvadrato sluoksniui. Ši tyrinėjimų metodika padėjo nustatyti, kad durpyno pakraštyje yra išlikę 3 atskiri kultūriniai sluoksniai, sprendžiant iš titnago medžiagos, datuotini vėlyvuoju paleolitu ir ankstyvuoju bei vėlyvuoju mezolitu. Ankstyvojo mezolito sluoksnyje buvo aptikta išlikusių pavienių gyvūnų kaulų ir medžio dirbinių. Perkasose terasos pakraštyje greta minėtų 3 laikotarpių medžiagos buvo rasta ir ankstyvuoju žalvario amžiumi datuotinų radinių. Tyrimų metu buvo paimti dar 2 žiedadulkių analizės bandinių stulpeliai ir surinkta daug bandinių radiokarbono analizei.

1997 m. Tartu Universiteto radiokarbono laboratorijoje atlikta 11 bandinių analizė apatinį kultūrinį sluoksnį su suplautais Svidrų kultūros radiniais leido datuoti Preborealio laikotarpio pradžia (Ta-2601 9820±220 b.p.; Ta-2606 9910±100 b.p.), vidurinį kultūrinį sluoksnį – Preborealio pabaiga (Ta-2600 9100±180 b.p.; Ta-2604 8680±90 b.p.), viršutinį kultūrinį sluoksnį – Atlančio laikotarpio pradžia (Ta-2599 7250±200 b.p.). Tyrinėjimai parodė, kad Kabelių senovės gyvenvietėje yra išlikę 3 unikalūs izoliuoti kultūriniai mezolito sluoksniai su titnago radiniais ir iš dalies išlikusiais radiniais iš organinių medžiagų. Tai pirma žinoma tokia senovės gyvenvietė Lietuvoje ir aplinkiniuose kraštuose. 1997 m. pratęsus tyrinėjimus, buvo ištirtas 126 m^2 dydžio plotas, gerokai pagausinta radinių kolekcija, įsitikinta, kad vidurinis kultūrinis sluoksnis tęsiasi gilyn į durpyną. Po 1997 m. tyrinėjimų sezono Kabelių 2-ojoje senovės gyvenvietėje yra ištirtas bendras 206 m^2 dydžio plotas, surinkta per 4000 titnago, akmens, kaulo ir medžio fiksuotų radinių, keletas tūkstančių titnago nuoskalų.

Apatiniame kultūriniame sluoksnyje surinkti suplauti radiniai, kaip matėme, datuoti jau pačia mezolito laikotarpio pradžia (VIII tūkst. pr. Kr. pradžia). Stovyklavietės dalis ežero terasos šlaite buvo paplauta pakilus vandens lygiui. Sprendžiant iš radiokarbono analize ištirtų medžių kamienų, suplautų kartu su titnago radiniais (Ta-2607 9820±100 b.p.; Ta-2609 10080±120 b.p.; Ta-2608 10140±120 b.p.), paplauta greičiausiai netrukus po stovyklos įsikūrimo šioje vietoje – dar pačioje Preborealio

laikotarpio pradžioje. Šios stovyklavietės titnago inventorius yra būdingas Svidrų kultūros vėlyvajam etapui, tačiau jame dar nėra bruožų, rodančių tikrųjų ankstyvojo mezolito kultūrų įtaką: dvigaliai skaldytiniai netaisyklingoms skeltėms skelti netiesioginio mušimo technika; skeltės, nuskeltos nuo jų; lapo formos strėlių antgaliai neišskirta įkote, plokščiu retušu pašalinta skėlimo kuprele įkotės apatinėje pusėje ir statmenai retušuotu antgalio plunksnos smaigaliu viename ar abiejuose šonuose; galiniai ir dvigaliai gremžtukai iš skelčių; rėžtukai, suformuoti retušu ir nuskėlimais.

Vidurinio kultūrinio sluoksnio medžiaga priklausė ankstyvojo mezolito stovyklai, įsikūrusiai čia Preborealio laikotarpio pabaigoje (VII tūkst. pr. Kr. pabaiga). Jos titnago pirminio apdirbimo technika charakterizuojama vienagaliais skaldytiniais skeltėms skelti, nuspaudimu nuskeltomis taisyklingomis skeltėmis. Titnago antriniam apdirbimui būdinga mikrorėžtukinė skelčių dalijimo technika ir platus statmeno retušo, dažnai dvipusio, panaudojimas. Būdingesni titnago dirbiniai: Stavinogos-Kudlajevkos tipo mikrolitai statmenai retušuota nugarėle, Komornicos tipo lygiašoniai trikampiai mikrolitai ir Komornicos tipo mikrolitiniai antgaliai, rastas atipiškas Pulio tipo įkotinis antgalis, tranšė tipo kirveliai, rėžtukai, suformuoti iš skaldytinių dalių ir nuoskalų retušu ir nuskėlimais, perforatoriai (ylos, grąžteliai, platintuvai) iš skelčių, statmenu ir pusiau statmenu retušu suformuotais smaigaliais. Rasta keletas rūgščių suėstų galąstuvų iš smulkiagrūdžio smiltainio ir keletas apdirbto medžio fragmentų. Nemaža surastų pušies skalų leidžia spėti, kad, matyt, iš jų buvo gaminami bučiai žuvims gaudyti. Tarp aptiktų gyvūnų kaulų doc. L. Daugnorai pavyko nustatyti briedžio kaulus. Ankstyvojo mezolito gyvenvietės titnago inventoriaus specifika ir gyvenvietės geografinė padėtis rodo, kad ši gyvenvietė užėmė tarpinę padėtį ir buvo įsikūrusi kontaktinėje zonoje tarp dviejų ankstyvojo mezolito kultūrinių sričių: Kundos kultūros, kurios centras apima Estiją, Latviją ir Lietuvą, ir Kudlajevkos-Stavinogos-Komornicos kultūrinės srities, kurios centrai yra Lenkijos Pavyslyje ir Polesėje.

Viršutiniame kultūriniame sluoksnyje surinkti titnago radiniai, datuoti Borealio ir Atlančio laikotarpių riba (VII tūkst. pr. Kr. pabaiga–VI tūkst. pr. Kr. pradžia), priklausė vėlyvojo mezolito Janislavicų kultūros gyven-

vietei. Titnago apdirbimo technikai būdinga: taisyklingos skeltės, nuskeltos nuo vienagalių skaldytinių, platus mikrorėžtukinės skelčių dalijimo technikos panaudojimas. Iš titnago dirbinių išsiskiria trapeciniai ir lancetiniai strėlių antgaliai, mikrorėžtukai, ašmenėliai iš mikroskelčių dalių retušuotais šonu ir galais ar be retušo, ovalieji kirveliai, kampiniai rėžtukai, suformuoti nulaužtuose skelčių ir nuoskalų galuose, netaisyklingi pusiauapskriti ir galiniai gremžtukai iš nuoskalų, nors pasitaikė ir taisyklingų galinių gremžtukų iš skelčių.

Perkasose, terasos pakraštyje, buvo aptikta pavienių keramikos, liesintos grūstu granitu, fragmentų ir 2 trikampiai strėlių antgaliai plokščiai retušuotais paviršiais. Šiuos radinius reikėtų datuoti neolito pabaiga–žalvario amžiaus pradžia. Tiksliau šio laikotarpio gyvenvietės apibūdinti negalime dėl turimos medžiagos fragmentiškumo.

Tyrinėjimai vykdyti pagal Valstybinio mokslo ir studijų fondo remiamos programos „Akmens amžius Pietų Lietuvoje" planą.

Tomas Ostrauskas

Kabeliai Stone Age site No 2

An area of 186 m² was investigated. In a peatbog there were revealed 3 habitation zones from late Paleolithic Swidrian culture, early and late Mesolithic periods.

Tomas Ostrauskas, Gytis Piličiauskas

Karaviškių 6-oji akmens amžiaus gyvenvietė

Karaviškių 6-oji akmens amžiaus gyvenvietė (Varėnos raj., Kaniavos s-ja, Karaviškių k.) yra kaimo PR dalyje, buvusio Dubos ežero P krante. Archeologijos paminklų sąrašuose gyvenvietė vadinama Karaviškių 2-ąja gyvenviete.

Gyvenvietė buvo aptikta 1994 m. Dubos ežero ir Katros upės pakrančių žvalgymo metu (žr. *ATL 1994 ir 1995 metais,* V., 1996, p. 316). Kadangi ši